

KOSTKA – VOLNÉ PSANÍ

Metodika obecná

Časový odhad	Lekce – 40 minut Sebehodnocení – 5 minut
Forma aktivity	Kombinace individuální a skupinové práce
Cílová dovednost	Zpracování a vyhledání informací dle zadaných kritérií
Pomůcky	Prázdné papíry na zápis volných psaní dle kostky (nebo sešity), nakopírovaný text/text z učebnice, obrázek či předmět (téma)
Použité metody a strategie	Kostka – volné psaní
Úroveň	Průzkumník až expert

Struktura lekce

Evokace

Na začátku hodiny prozradíte žákům téma a rozdejte prázdné papíry. Nyní žákům vysvětlete, že se budou volným psaním vyjadřovat k tématu hodiny postupně ze šesti různých pohledů. Pro lepší názornost žákům téma (zvíře, literární postavu, objekt...) promítněte nebo si žáci obrázek najdou v učebnici, aby jej měli před očima. Pokud je třeba, vysvětlete či připomeňte žákům pravidla volného psaní a začněte prvním pokynem (Popiš). Žáky vybídněte, aby si obrázek (téma) prohlédli a po stanovený čas téma (např. 2 minuty) popisovali (psali vlastními slovy v celých větách), co vidí (tvary, barvy...). Po uplynutí doby žáci psaní dokončí a stejným způsobem následuje dalších pět pokynů: Porovnej/Srovnej, Asociuj; Analyzuj; Aplikuj, Argumentuj pro a proti, pokyny doplňujte vysvětlením (viz Popis použitých metod).

Poté si mohou žáci svá volná psaní přečíst ve dvojicích, vybrat může každý například jedno či dvě, které považuje za nejlepší, a navzájem si je přečíst. Popřípadě můžete požádat žáky, aby ke sdílení doporučovali volné psaní spolužáka, které slyšeli a líbí se jim, takto společně projděte všechny strany kostky. Důležitá je však dobrovolnost a bezpečné prostředí – žák může doporučení odmítnout a své volné psaní nesdílet.

KOSTKA – VOLNÉ PSANÍ

Uvědomění si významu

Následuje společné či samostatné čtení textu. Žáci pracují s textem dle zadání učitele. Mohou si k jednotlivým stranám kostky (pokynům) doplňovat informace z textu nebo dělat výpisky do sešitu.

Reflexe

Na závěr můžete společně s žáky projít znovu jednotlivé pokyny kostky a sdílením komentovat nové informace, které se žáci z textu dozvěděli.

Sebehodnocení

Na konci hodiny ponechte žákům prostor pro sebe/hodnocení. To může provádět žák samostatně nebo dle možností žáci navzájem. Role učitele spočívá ve stanovení kritérií hodnocení (na co se má žák při sebe/hodnocení zaměřit) a ve vysvětlení rozdílů mezi jednotlivými úrovněmi zvládnutí. Kritéria můžete mít připravená v podobě tabulky nebo je můžete klást ve formě otázek, aby mohli žáci reflektovat proběhnuvší aktivitu: jak se jim dařilo volné psaní (psát po celou dobu, držet se tématu), který pohled byl nejsnadnější/nejobtížnější, co je překvapilo u spolužáka, které informace o tématu jsou překvapivé apod.

Popis jednotlivých metod

Volné psaní

Smyslem metody je uvolnit žákovy asociace i poznatky, které o tématu lekce má. Rozvíjí žákovu schopnost písemně formulovat své myšlenky. Tato metoda má pevně stanovená pravidla. Učitel žákům zadá téma, o kterém budou následně psát. Jejich úkolem je po daný časový limit neodlepit tužku od papíru a po celou dobu zapisovat vše, co je k tématu napadne. Žák zapisuje i to, že neví, co dále psát. Dobré je, když první volné psaní modeluje pouze učitel na tabuli a žáci sledují, jak pracuje. Následně mohou pracovat již všichni žáci ve třídě. Tato metoda bývá ze začátku pro žáky obtížná, ale postupem času jim již nečiní větší obtíže.

Pravidla volného psaní:

- ❖ Piš po celou stanovenou dobu vše, co tě k tématu napadá.
- ❖ Piš souvislý text, ne jen jednotlivá hesla nebo body.
- ❖ Nevrať se k napsanému, neopravuj, nevylepšuj, co jsi napsal/a.
- ❖ Pokračuj v psaní, i když tě nic nenapadá, zapisuj i pomocné věty.
- ❖ Nenech se ve svých myšlenkách brzdit pravopisem.

Kostka

Jedná se o evokační metodu, v níž mají žáci za úkol popsat jev z několika různých úhlů pohledu, které jsou navozeny pomocí šesti otázek. Tyto otázky evokují šest stran kostky a svojí postupnou zvyšující se

KOSTKA – VOLNÉ PSANÍ

náročností reflektují Bloomovu taxonomii. Každý bod psaní trvá 2–4 minuty, je tedy potřeba si na metodu vyhradit dostatek času.

Návaznost otázek od nejjednoduššího k nejsložitějšímu vede žáky k systematickému posuzování v souvislostech a vede až k vyjádření vlastního hodnocení a stanoviska k tématu. Vhodné je využít formu volného psaní, které evokuje žákovy zkušenosti a vede k uvědomění si toho, co žák již o tématu ví. Je možné volit i formu běžného psaní.

Pokyny a pomocné otázky kostky

- ❖ Popiš – Co vidíš? Jak to vypadá?
- ❖ Porovnej/Srovnej – Čemu se to podobá? Od čeho se to liší?
- ❖ Asociuj – Nač si při tom vzpomeneš? Co ti to připomíná?
- ❖ Analyzuj – Řekni, z čeho to je, z čeho se to skládá, jak je to udělané.
- ❖ Aplikuj – Řekni, k čemu se to hodí, co bys s tím mohl dělat, jak to můžeme použít?
- ❖ Argumentuj pro a proti – Zkus zaujmout nějaká stanoviska. Použij pro jejich obhajobu argumenty.

Učitel může pracovat názorně s kostkou (větších rozměrů), kterou si uzpůsobí metodě – strany polepí s jednotlivými pokyny. Začít s metodou může (například u mladších žáků) pouze s prvními třemi stranami kostky.

Jak to může vypadat v praxi?

Téma: Zebra

Učitel žákům zadá, aby doprostřed papíru, který mají otočený na šířku, nakreslili zebra a kolem ní 6 obdélníků, do kterých poté budou psát. Následuje volné psaní na téma zebra.

- ❖ Popiš: *Zebra je zvíře, které má pruhy. Líbí se mi její velké oči s řasami. Zebra je savec, ...*
- ❖ Porovnej: *Já si myslím, že zebra je velmi podobná oslovi. Ale ten nemá pruhy. Liší se ale od komára tím, že nemá křídla. ...*
- ❖ Asociuj: *Když se řekne zebra, napadne mě zvíře, ale také přechod pro chodce. Zebry žijí ve stádech v Africe, stejně jako antilopy. Chtěla bych se podívat, jak ve volné přírodě žijí. ...*
- ❖ Analyzuj: *Zebra má hlavu, tělo, 4 nohy a kopyta, ale nevím, jestli je sudokopytník nebo lichokopytník, určitě bude mít obdobné vnitřní soustavy jako ostatní savci. ...*
- ❖ Aplikuj: *Zebra mi připomíná osla, proto by mohla být využita jako tažné zvíře. Jiný nápad asi nemám ... a nevím, k čemu bych mohla zebra využít...*
- ❖ Argumentuj: *Zebra je zvíře důležité pro zachování rozmanitosti přírodního bohatství afrických savan.*

Příklady textů